

วารสาร สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

← LASBE. แล้วค่อยใส่ 101

กรกฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

พระราชกรณียกิจ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จเปิดห้องแสดงพิพิธภัณฑ์พืช โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เมื่อ 16 พฤษภาคม 2539

ทะเลใต้ในครั้งนี้ได้ทรงนำพืชพรรณไม้หลายชนิดกลับมา พระราชทานให้ทางโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชเก็บรวบรวม เพื่อเป็นตัวอย่างพืชพรรณไม้ต่างท้องถิ่นในภูมิภาค ที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย

เสด็จเป็นองค์ประธานการประชุมประจำปี 2539 ของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา

■ เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2539 เนื่องในวันพืชมงคล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมสมาชิกเกษตรกรที่มาเฝ้ารับเสด็จ ที่โครงการสวนพระองค์ สวนจิตรลดา ในวโรกาสนี้ทรงเสด็จฯ เปิดห้องแสดงพิพิธภัณฑ์พืช โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ โดยห้องแสดงพิพิธภัณฑ์พืชนี้จะเป็นที่แสดงตัวอย่างพืชจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านพฤกษศาสตร์ของประเทศไทย ขณะนี้ได้เปิดให้นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไปเข้าชมในบริเวณโครงการสวนพระองค์ สวนจิตรลดา

■ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2539 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานการประชุมประจำปี 2539 ของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ เสด็จให้การพระราชวังในฐานะกรรมการอำนวยการ กราบบังคมทูลถวายรายงาน และเบิกผู้มีจิตศรัทธาทูลเกล้าฯ ถวายเงิน อุปกรณ์สนับสนุนการดำเนินงานโครงการ ประธานคณะกรรมการบริหาร กราบบังคมทูลสรุปรายงานความก้าวหน้าของกิจกรรมต่างๆ ของโครงการฯ แล้วทรงมีพระราชโองการแก่ คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการบริหาร และผู้แทนของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ รวมถึงผู้มีจิตศรัทธาเข้าร่วมประชุม

■ เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2539 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชมสวนพฤกษศาสตร์(National Capital Botanical Garden) ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศ ปาปัวนิวกินี อย่างเป็นทางการในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนหมู่เกาะ

พระราชประวัติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
เจ้าฟ้าทราจักรีสิริธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ
สยามบรมราชกุมารี

จุดสวณพหุภาษาสตรีโรงเรียนฉบับนี้ ัญญเชิญพระราชประวัติของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์ประธานกรรมการ อำนวยการ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มาให้เยาวชนน้อยๆ ที่เป็นสมาชิกของเรา ได้ทราบถึงพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถ ตั้งแต่เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ จนปัจจุบันต้องมีพระวิริยะ อุตสาหะมากเพียงใดจึงสามารถทรงงานได้อย่างมีรู้เหน็ดเหนื่อย หวังว่าเด็ก ๆ ทุกคนเมื่อได้ทราบพระราชประวัติแล้วคงเกิดความรู้สึกประทับใจและภาคภูมิใจในเจ้าฟ้า “ศูนย์รวมดวงใจ” พระองค์นี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันเสาร์ที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ทรงมีพระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาตุลาโสภาคย์ ทรงเป็นพระราชธิดาพระองค์ที่ ๒ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับชั้นอนุบาลที่โรงเรียนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๕ ขณะนั้นพระชนมายุได้ ๓ พรรษาเศษ ทรงมีพระสติปัญญาไว สนพระทัยในการอ่านอย่างมาก

ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ในชั้นประถมปีที่ ๗ ปีการศึกษา ๒๕๑๐ ทรงสอบข้อสอบของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งใช้วัดผลทั่วประเทศทรงทำคะแนนรวมได้ถึงร้อยละ ๙๖.๖ ทรงอยู่ในลำดับที่ ๑ ของการสอบวัดผลระดับประโยคประถมศึกษาดอนปลายของประเทศ ต่อมาในปีการศึกษา ๒๕๑๕ ก็ทรงสอบข้อสอบของกระทรวงศึกษาธิการได้ลำดับที่ ๑ ของประเทศอีกครั้ง ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ แผนกศิลป์ด้วยคะแนนรวมร้อยละ ๘๙.๓๐

ในขณะที่ทรงศึกษา ณ โรงเรียนจิตรลดานั้น ทรงพระปรีชาสามารถในด้านการเล่าเรียน โปรด

กิจกรรมด้านกีฬา การบันเทิงและการบำเพ็ญองค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความรับผิดชอบอย่างสูง ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ในคณะกรรมการนักเรียนของโรงเรียน เช่น ประธานชมรมห้องสมุด ปฏิคม และประธานนักเรียนหญิงในที่สุดท้าย ที่ทรงศึกษาที่โรงเรียนจิตรลดา

เมื่อทรงศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วทรงสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปีการศึกษา ๒๕๑๙ ทรงสอบได้คะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘ เป็นที่หนึ่งของผู้สำเร็จการศึกษาอักษรศาสตร์บัณฑิตในปีนั้นทรงได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิตเกียรตินิยมอันดับหนึ่งและเหรียญทองรางวัลคะแนนเยี่ยมตลอดหลักสูตร สาขาวิชาประวัติศาสตร์ นับเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าไทยพระองค์แรกที่ทรงจบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในประเทศ

ต่อมาในปีการศึกษา ๒๕๒๐ ทรงเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ทรงได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต เมื่อปี ๒๕๒๒ และได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิตในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ต่อมาได้ทรงศึกษาชั้นปริญญาตรีบัณฑิต ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ และได้รับพระราชทานปริญญาการศึกษาตรีบัณฑิตในปี พ.ศ. ๒๕๒๙

ตลอดเวลาที่ทรงศึกษาอยู่นี้ พระองค์ได้ทรงแบ่งเบาพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทั้งด้านการเกษตรการชลประทาน ครอบงมของพระองค์เป็นพิเศษคือ ตลอดเวลาที่ทรงศึกษาอยู่นั้น ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจหลายประการอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเช่นใน พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้ทรงก่อตั้ง

พระราชประวัติ (ต่อจากหน้า 2)

มูลนิธิสายใจไทยขึ้น ตามพระราชดำริของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เพื่อช่วยเหลือทหาร ตำรวจ พลเมืองที่บาดเจ็บ หรือพิการเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเทศชาติ และทรงดำรงตำแหน่งประธานของมูลนิธิสายใจไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ด้วยพระองค์เอง ในปี ๒๕๒๓ ทรงมีโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันแก่นักเรียนในชนบทห่างไกลและในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โครงการนี้มีประโยชน์และได้รับการส่งเสริมจากคนทั่วไปเป็นอย่างดี

ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตาฯ ขึ้นเป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ก็ด้วยพระองค์ทรงกอบประด้วยพระจรรยา มารยาท เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติแห่งขัตติยราชกุมารี ทรงพระอุตสาหะปฏิบัติกิจการอันเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและอาณาประชาราษฎร์ เป็นอเนกประการอีกทั้งเปี่ยมด้วยพระราชจริยาวัตรและน้ำพระทัยอันงามประเสริฐ จึงสมควรแก่พระราชอิสริยยศที่ทรงได้รับการสถาปนาเป็นที่ยิ่ง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงดำรงตำแหน่งในทางวิชาการและการบริหารที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑. ทรงดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
๒. ทรงเป็นอาจารย์บรรยายพิเศษของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๓. ทรงเป็นราชเลขาอนุการส่วนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลปัจจุบัน
๔. ทรงเป็นองค์อุปนายกผู้อำนวยการสภาการศึกษาไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา
๕. ทรงเป็นองค์บริหารโรงเรียนจิตรลดาสนองพระบรมราโชบายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๖ จนถึงปัจจุบัน
๖. ทรงเป็นประธานมูลนิธิ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ” ซึ่งมุ่งช่วยเหลืออุปการะด้านการศึกษาของนักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ทรงสนับสนุนให้เกิดความก้าวหน้าในวงการดนตรีไทย อย่างเห็นได้ชัด โปรดศึกษาโบราณสถานของชาติ และพระราชทานพระราชดำริในการอนุรักษ์แก่เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้อง ทรงฟื้นฟูศิลปะการอ่านทำนองเสนาะ และการเล่นสีกวา อันเป็นศิลปะในเชิงภาษาของไทย ที่มีค่านับเป็น ความเคลื่อนไหวอันเป็นนิมิตหมายอันดีแห่งวัฒนธรรมไทย พสกนิกรและรัฐบาลไทยต่างสำนึกในพระ มหากรุณาธิคุณจึงได้ถือเอาวันแห่งศุภสิริมงคล คือวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็น “วันอนุรักษ์มรดกไทย” และรัฐบาลไทยได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระสมัญญาเอกอัครราชูปถัมภก มรดกวัฒนธรรมไทยแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้วย

นอกจากนี้ในด้านการวางวรรณกรรมไทย พระองค์ได้ทรงแสดงถึงพระปรีชาสามารถในทางร้อยแก้วและร้อยกรองอย่างล้ำเลิศ ทรงสนพระทัยในการอ่าน หนังสืออย่างจริงจังและทรงสนพระทัยที่จะทรงพระนิพนธ์เรื่องต่างๆ มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ จะเห็นได้จากบทพระราชนิพนธ์ที่ทรงศึกษาที่โรงเรียนจิตรลดาเป็นปฐมกาล และทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่างๆ ตลอดมาทั้งสารคดีและบันเทิงคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกคราวที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนนานาประเทศ พระองค์จะทรงพระราชนิพนธ์สิ่งที่ได้ทรงพบเห็น ตลอดจนเกร็ดความรู้ไว้อย่างน่าอ่านและน่าศึกษา เพราะกอบประด้วยสาระความรู้ พระราชทัศนะ พระราชดำริ ตลอดจนพระอารมณ์ขันที่คมคายและประทับใจยิ่ง

ในด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทรงมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล พืชพรรณไม้ของไทยเราที่กำลังจะสูญพันธุ์ ไม่ว่าจะด้วยน้ำมือของคนไทยกันเองหรือต่างชาติ ทรงพิจารณาเห็นว่าเป็นสิ่งเร่งด่วนที่คนไทยทุกคนจะต้องรีบอนุรักษ์และหวงแหนไว้ “โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” จึงก่อเกิดและกำลังมุ่งมั่นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไม่ย่อท้อ เพื่อสนองพระราชปณิธานอันจะยังประโยชน์มหาศาลให้ตกทอดสู่นุชนรุ่นหลังสืบต่อไป

เรียบเรียงจากหนังสือ “จิตรลดาธรรมใจ”

เทคโนโลยีชีวภาพของประเทศไทยปัจจุบัน (4)

เรียบเรียงโดย ปิยวิษญ์ ปริญาพงษ์

ฉบับที่แล้วกล่าวถึงห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชว่าประกอบด้วยห้องอะไรบ้าง ซึ่งอาจจะดัดแปลงได้ตามความเหมาะสม ตามกำลังทุนทรัพย์ที่มีอยู่ อย่างไรก็ตามความสะอาดนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช

สารอาหารที่พืชต้องการนั้นถ้าในสภาพธรรมชาติ ก็จะอยู่ในดินและอากาศ แต่เมื่อเรานำมาเพาะเลี้ยงแล้วต้องการให้เจริญเติบโตเป็นต้นที่สมบูรณ์ตามต้องการ ธาตุอาหารต่าง ๆ ที่พืชแต่ละชนิดต้องการนั้นแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง ตัวอย่างเช่น อายุของชิ้นส่วนพืช ชนิดของพืช ชิ้นส่วนของพืช เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พอจะจัดแบ่งประกอบทางเคมีของธาตุอาหารออกได้เป็น 2 พวกใหญ่ๆ ดังนี้

1. **เกลืออนินทรีย์ (Inorganic salts)** พืชส่วนมากต้องการสารอาหารพวกนี้ในปริมาณค่อนข้างคงที่ สามารถแบ่งได้เป็น 2 พวกย่อยๆ

1.1 **Macro nutrients** ได้แก่ ไนโตรเจน ออกซิเจน ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โปตัสเซียม กำมะถัน แคลเซียมและแมกเนเซียมซึ่งพืชโดยทั่วไปต้องการปริมาณมากกว่า 50 มิลลิกรัมต่อลิตร

1.2 **Micro nutrients** ได้แก่ เหล็ก คลอไรด์ แมงกานีส ทองแดง สังกะสี โบรอน และโมลิบดีนัม ซึ่งพืชโดยทั่วไปต้องการปริมาณน้อยกว่า 50 มิลลิกรัม

2 **สารอินทรีย์ (Organic substances)** ที่พืชต้องการแบ่งเป็น 6 พวกได้แก่

2.1 **คาร์โบไฮเดรต** ใช้เป็นแหล่งของคาร์บอน หรือแหล่งพลังงานโดยทั่วไปนิยมใช้น้ำตาลทราย (น้ำตาลซูโครส) หรือบางครั้งสามารถใช้น้ำตาลกลูโคส

2.2 **วิตามิน** ใช้ในปริมาณไม่มาก ป็นอาหารเสริม ได้แก่ Biotin, Thiamin, Nicotinic acid, Inositol, Pyridoxine และอื่นๆ อีก

2.3 **กรดอะมิโนต่างๆ** ช่วยในการเพิ่มจำนวนเซลล์ของส่วนต่างๆ เช่น arginine, aspartic acid, glutamic acid และอื่นๆ อีก

2.4 **Nitrogenous base adenine** ช่วยในการเพิ่มเซลล์ และในการเจริญเติบโตเซลล์

2.5 **สารควบคุมการเจริญเติบโต** หรือ

ฮอร์โมนพืช มี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

2.5.1 **ออกซิน (Auxin)** ช่วยชักนำให้เกิดการแบ่งเซลล์ และการรวมเป็นกลุ่มก้อนของแคลลัส และช่วยในการสร้างอวัยวะต่าง ๆ ของพืชด้วย ได้แก่ IAA NAA Kinetin 2,4-D เป็นต้น

2.5.2 **ไซโตไคนิน (Cytokinin)** ช่วยชักนำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มเซลล์ แล้วเปลี่ยนแปลงเป็นอวัยวะต่าง ๆ ของพืชได้

ความเข้มข้นที่เหมาะสม ที่ใช้ของสารอาหารทั้งสองกลุ่มนี้ขึ้นกับสัดส่วนที่เหมาะสม ทั้งที่อยู่ในเซลล์ของพืชเอง และสัดส่วนที่เติมลงไปในอาหารที่สังเคราะห์ขึ้นมานั้น ถ้าโดยรวมแล้วกลุ่มออกซิน มีความเข้มข้นสูง มักจะทำให้เกิดรากแต่ถ้าโดยรวมแล้วกลุ่มไซโตไคนิน มีความเข้มข้นสูงจะชักนำให้เกิดยอดได้

2.6 **สารอื่นๆ** เช่น ผงถ่าน น้ำมะพร้าว น้ำผลไม้ ฯลฯ จะช่วยเสริมสร้าง ทำให้อาหารที่สังเคราะห์มีคุณค่ามากขึ้น

ธาตุอาหารต่างๆ ที่กล่าวถึงในข้างต้นนี้ บางครั้งก็จะผสมอยู่ด้วยกัน ในอาหารสังเคราะห์ที่ทำให้แข็งโดยใส่ปูนที่ไม่ทำให้ค่าความเป็นกรดเป็นด่างเปลี่ยนแปลงและสารอาหารที่เหลว คือไม่ได้ใส่ปูนหรือสารอื่น ๆ ที่ทำให้อาหารสังเคราะห์แข็งตัว แต่การเลี้ยงชิ้นส่วนพืชในอาหารเหลว ควรมีการเขย่าตลอดเวลา เพื่อให้ชิ้นส่วนได้รับอาหารเท่า ๆ กัน เมื่อพูดถึงความเป็นกรด เป็นด่าง หรือค่า pH มักจะอยู่ในช่วง 5.0-6.0 ซึ่งเป็นค่าที่พอเหมาะสำหรับการเจริญเติบโตของพืชโดยทั่วไป คราวต่อไปจะกล่าวปัจจัยอื่นๆ ที่จะช่วยให้พืชนั้นเติบโตดังที่ปรารถนา

เอกสารอ้างอิง

ปิยวิษญ์ แสงเดือน, 2533. พันธุวิศวกรรม ภาควิชาพันธุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 346 น.

ขี้เหล็ก

เปิดกรูกลางบ้าน

- ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Casseea siamea* Lamk.
- ชื่อวงศ์ : CAESALPINIACEAE
- ชื่อสามัญ : Siamese Cassia, Cassod Tree, Thai Copper Pod.
- ชื่ออื่น ๆ : ขี้เหล็กแก่น (ราชบุรี) ขี้เหล็กบ้านลำปาง สุราษฎร์ธานี) ขี้เหล็กหลวง (ภาคเหนือ) ขี้เหล็กใหญ่ (ภาคกลาง) มักจี้ลี้ (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน) ยะหา (มลายู-ภาคใต้)

ขี้เหล็ก บ้านที่คนไทยรู้จักดีนี้มีชื่อเรียกทางพฤกษศาสตร์ว่า *Cassia siamea* Lamk. ซึ่งคำว่า *siamea* อันเป็นชื่อชนิด (species) นั้นมาจากคำว่า Siam หรือสยาม ทั้งนี้เพราะผู้ตั้งชื่อทางพฤกษศาสตร์ให้เกียรติประเทศสยามสมัยก่อน หรือประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดต้นขี้เหล็กบ้านนั่นเอง

ขี้เหล็กเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 4-8 ซม. กว้าง 1-2 ซม. ดอกช่อแบบ panicle กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดต่างกัน กลีบดอกสีเหลือง 5 กลีบ รูปไข่กลับ ตรงโคนเรียวยาวเป็นก้าน ผักอ่อนมีขน ผักแก่ผิวจะเกลี้ยงมี 20-30 เมล็ดในแต่ละฝัก

สรรพคุณทางยา

ราก ใช้ผสมในยาขับพยาธิ แก้ไข้ แก้โรคเหน็บชา แก่น เป็นยาระบาย แก้เบาหวาน ขับปัสสาวะ ใบ ขับปัสสาวะ รักษาฝี ระบุชาวตทหุบก เป็นยาระบาย แก้เบาหวาน ลดความดัน ช่วยให้นอนหลับ ดอก แก้หืด ลดความดันโลหิต ใช้ล้างศีรษะแก้รังแค

ประโยชน์ทางอาหาร

ใบ ใส่ต้มปมมะม่วงดิบ กลัวยดิบ ทำให้สุกเร็ว ใบอ่อน ยอด และดอกอ่อน มีรสขมมาก ทำให้สุกโดยการ ต้ม ลวก หรือเผาไฟรับประทานกับน้ำพริก หรือใช้แกงเผ็ดกับเนื้ออย่าง หมู กุ้ง หรือปลาอย่าง (ก่อนนำไปแกงหรือต้มให้นำหม้อออกก่อนสัก 2-3 ครั้ง)

ประโยชน์ด้านอื่น

เนื้อไม้ ใช้ทำของใช้ในบ้านและเฟอร์นิเจอร์

ใบ ใช้ทำสีย้อมผ้าให้สีเหลือง

นกกระเจอก กินดอกขี้เหล็ก

สาวแก่แม่ม่าย จะได้ผู้เด็ก

บทกลอนที่ยกมาข้างต้นนี้ เป็นบทเพลงที่เด็กไทย

ภาคกลางสมัยก่อนร้องเล่นกันทั่วไป สังเกตว่า บทเพลงนี้ขึ้นต้นว่า นกกระเจอก กินดอกขี้เหล็ก แสดงให้

เห็นว่า ผู้คนในสมัยนั้นคุ้นเคยกับการนำดอกขี้เหล็กมารับประทานเป็นอาหาร (เช่นเดียวกับนกกระเจอก) แม้ในปัจจุบันคนไทยที่รู้จักดอกขี้เหล็กก็มักนึกถึงการนำดอกขี้เหล็กมาปรุงอาหารก่อนสิ่งอื่น เพราะคนไทยคุ้นเคยกับขี้เหล็กในแง่การนำมาเป็นผักประกอบอาหารมากกว่าอย่างอื่น

อ้างอิง

Smetinand, T. 1984. Flora of Thailand Vol.4 part1. Bangkok: The Tiso Press. 2537. ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ กรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

อาหารจานเด็ดฉบับนี้เป็นสูตรของ "คุณยาย" สูตรสำหรับรับประทาน 4 - 6 คน

นำดอกขี้เหล็กมาต้มน้ำให้เดือด เทน้ำทิ้งแล้วต้มใหม่สัก 2-3 ครั้งจนหมดรสขมแล้วบีบให้แห้ง ใส่ตะแกรงผึ่งไว้ นำเนื้อหรือหมู หรือปลาอย่างให้แห้ง(อย่าให้ไหม้หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ) พอนำกับประทาน

วิธีทำ

คั้นกะทิแยกเอาหัวกะทิไว้ 1/2 ถ้วยที่เหลือคั้นให้ได้น้ำประมาณ 4 ถ้วย นำหัวกะทิลงผัดกับ เครื่องแกงให้หอม แล้วใส่เนื้อที่ขมเตรียมไว้แล้ว ผัดให้เข้ากับเครื่องแกง ใส่หัวกะทิที่เหลือ ใส่ใบขี้เหล็ก ต้มให้เดือดแล้วปรุงรสด้วยน้ำปลา น้ำตาลปี๊ป ชิมให้ได้รสตามชอบ เท่านั้นจะได้แกงขี้เหล็กเป็นอาหารกลางวันอีกหนึ่งอย่าง

เครื่องแกง	เครื่องปรุง		
ข่า	10 แว่น	น้ำตาลปี๊ป	2-3 ช้อนโต๊ะ
ตะไคร้	2 ต้น	น้ำปลาอย่างดี	
กระเทียม หัว		เนื้อ หรือหมู หรือปลา	1/2 ก.ก.
พริกแห้งบางช้าง	5 เม็ด	กะทิ	1/2 ก.ก.
กระชาย	5 แฉ่ง	ขี้เหล็ก(ดอก, ใบอ่อน)	1/2 ก.ก.
กะปิอย่างดี	1 ช้อนโต๊ะ		
เกลือป่น	1 ช้อนชา		

พบกับเรื่องน่ารู้และการใช้ประโยชน์จากพืชได้ใหม่ฉบับหน้า สวัสดีค่ะ หมู'ชะมวง

ข่าวสมาชิก

รศ.ดร.เนืองอิ.

• จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่ โรงเรียนทศสิขพรราชา

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2539 ให้กับคณะครู อาจารย์ สังกัด ศสจ. สปจ. พร้อมทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน กิ่งอ. เหล่าเสือโก้ก ที่โรงเรียนทศสิขพรราชาวิทยาคม ต.หนองบก กิ่งอ. เหล่าเสือโก้ก จ.อุบลราชธานี จัดสัมมนาถึงแนวการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ การใช้ต้นไม้ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง จากการที่ได้แบ่งกลุ่มอาจารย์จาก รร.ต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มตามหมวดวิชา เพื่อแสดงความคิดเห็นเรื่องการนำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนไปใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ได้อย่างไร ทำให้คณะครู อาจารย์ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสามารถนำแนวคิดนี้ไปใช้เพื่อการเรียนการสอนได้ต่อไป

ประธานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ที่โรงเรียน ทศสิขพรราชาวิทยาคม จ.อุบลราชธานี

• ทำป้ายชื่อต้นไม้ให้สมาชิก

จากการที่ทางคณะเจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ พร้อมด้วยคณะอาจารย์จาก สปจ. หนองคาย ได้ไปสำรวจความก้าวหน้าของโรงเรียนสมาชิกฯ ได้พบปัญหาที่สมาชิกส่วนใหญ่ประสบอยู่ขณะนี้ คือ ป้ายชื่อต้นไม้ไม่ทนทาน ซึ่งท่านอาจารย์สุรเวทย์ หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ อ.เซกา จ.หนองคาย ได้รับว่าจะจัดซื้อเครื่องฉีดพ่นสีและจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้ให้กับโรงเรียนสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์ อ.เซกา ซึ่งมีด้วยกัน 4 โรงเรียน ต้องขอขอบคุณท่านอาจารย์สุรเวทย์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

พรรณไม้เป็นชื่อพื้นบ้านได้ 100 ชนิด (ซึ่งยังไม่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์และประโยชน์ ฯลฯ) และทางเจ้าหน้าที่ของ สปจ. หนองคาย ซึ่งได้เดินทางไปพร้อมกันนี้ได้รับว่าจะไปทำการค้นคว้าให้ต่อไป และบางโรงเรียนก็ได้ดำเนินการก้าวหน้าไปมากแล้ว เช่นที่โรงเรียนบ้านเมืองบาง อ.เมือง จ.หนองคาย ได้ทำป้ายชื่อพรรณไม้สมบูรณ์แล้ว 60 ป้าย ชุดละขนาด 2 ไร่ เพื่อเตรียมเก็บน้ำๆ ไว้ใช้ในสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ทำการกันจั่วพื้นที่ ปักปักเรียบร้อยแล้ว และขอให้ทางโครงการอนุรักษ์ฯ จัดส่งป้ายชื่อจำนวน 6 ป้าย ซึ่งทางโครงการฯ จะจัดส่งให้ในเร็ว ๆ นี้ เจ้าหน้าที่โครงการที่ไปปฏิบัติงานในครั้งนี้ขอขอบคุณคณะอาจารย์ สปจ. หนองคายทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

• เยือนสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์ จังหวัดหนองคาย

ในระหว่างวันที่ 17-27 พฤษภาคม 2539 คณะเจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์ฯ ได้เดินทางไปสำรวจความก้าวหน้าของสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ตามโรงเรียนสมาชิกฯ จำนวน 18 โรงเรียนในเขต สปจ.หนองคาย บางโรงเรียนก็ได้ดำเนินการไปได้บางส่วนแล้ว เช่นที่โรงเรียนบ้านเชียงอาด อ.โพนพิสัย ได้ทำป้ายชื่อ

ขอขอบคุณท่านอาจารย์สุรเวทย์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

บุ๋บมีรางวัล

/พีเต๋

สวัสดีครับน้อง ๆ ก่อนอื่นที่ต้องขอแสดงความยินดีกับน้อง ๆ ที่ตอบปัญหาถูกพีดีใจมากที่น้อง ๆ ได้ส่งคำตอบเข้ามากันอย่างมากมาย และตอบถูกต้องเป็นจำนวนมาก จนทางเราไม่สามารถลงรายชื่อผู้ที่ตอบถูกได้หมดในจุลสารนี้ แต่จะส่งรางวัลไปให้ครบทุกคนอย่างแน่นอน สำหรับน้อง ๆ ที่พลาดโอกาสในฉบับที่แล้ว พี่หวังว่าฉบับนี้คงไม่พลาดนะครับ เพราะเรามีรางวัลสำหรับผู้ที่ตอบปัญหาถูกทุกคน

ขอเฉลยคำตอบของปัญหาฉบับที่แล้วเลยนะครับ

เฉลยปัญหาฉบับที่ 4

1. อะไรเอ๋ย เล็ก ๆ นู่นผ้าพ้อใหญ่ขึ้นมาเอาผ้าคลุมหัว?
ตอบ มะเขือ, ถังออก
2. อะไรเอ๋ย ต้นเท่าลำเรือ ใบห่อเกลือไม่มีด ?
ตอบ ต้นมะขาม, ต้นสน
3. อะไรเอ๋ย แหวกมานเจอมุ้ง แหวกมุ้งเจอไหม แหวกไหมเจอเม็ด ?
ตอบ ข้าวโพด
4. อะไรเอ๋ย เล็ก ๆ นุ่มข้าว สาว ๆ นุ่มเขียว พอกแกชืดเขียว

เปลี่ยนเขียวเป็นแดง ? **ตอบ พริก**

5. อะไรเอ๋ย กอเท่าครก ใบปรกดิน ? **ตอบ ตะไคร้**

สำหรับปัญหาประจำฉบับนี้ พี่ให้น้อง ๆ หาชื่อพันธุ์ไม้เหล่านี้เป็นชื่อพื้นเมืองที่น้อง ๆ รู้จักให้มากที่สุด พร้อมทั้งบอกประโยชน์ที่ได้จากพืชนั้นมาให้ได้มากที่สุด รีบส่งมาก่อน 25 สิงหาคม นี้

คำถาม เช่น ชื่อไทยสามัญ แดงไหม

ชื่อพื้นเมือง มะเต้า (ภาคเหนือ) แดงจีน (ภาคใต้)
ประโยชน์ รับประทานเป็นผลไม้, แก้กษหายน้ำ ผลอ่อนนำมาแกงส้ม, ต้มจืดน้ำพริก เป็นต้น

1. มะละกอ... มีชื่อพื้นเมืองว่าอะไรบ้าง ?
และใช้ทำประโยชน์อะไรบ้าง ?
2. สับปะรด... มีชื่อพื้นเมืองว่าอะไรบ้าง ?
และใช้ทำประโยชน์อะไรบ้าง ?
3. ชะมวง ... มีชื่อพื้นเมืองว่าอะไรบ้าง ?
และใช้ทำประโยชน์อะไรบ้าง ?
4. น้อยหน่า ... มีชื่อพื้นเมืองว่าอะไรบ้าง ?
และใช้ทำประโยชน์อะไรบ้าง ?
5. ฝรั่ง ... มีชื่อพื้นเมืองว่าอะไรบ้าง ?
และใช้ทำประโยชน์อะไรบ้าง ?

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๑ โทร. ๒๔๒ ๔๔๕๐ โทรสาร ๒๔๒ ๔๔๕๐